САНА ОЛОХ

ХАЬЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 122 (7195) ● 1991 сыл, Алтыныы 12 күнэ. Субуота ● Сыаната 8 харчы

Карл Маркс аатынан совхоз директора И. И. Филиппов совхозка приватизацияны ыытыы туһунан кэпсиир. Ол туһунан 1 стр. көр.

Өйүүн Социалистическай Үлэ Героя, оройуон бочуоттаах гражданина Р. И. Константинов 95 сааһын туолар. Онно 2-с стр. аһаҥна.

Советскай Армиҥэ сулууспалааччылар иһэлэригэр долгутуулаах күнэр. Е. Слепцова кинилэргэ сүбэлиир—3-с стр.

Б. дь. алтыныы 21 күнүгэр сарсыарда 11 чаастан комсомол райкомун дьэтигэр райком пленума ыытыллар. Пленумга оройуонтан ыччат хамсаһыныы билиҥги туруга комсомол райкомун иннинэ дьыҥата дьүүллэһиллиэҕэ. Оҥу тэҥэ ЫРКС республиканскай тэрилтэтин конференциятыгар делегаттар талыллыахтара.

Пленумга ыттарга интэриэһиргиир ыччаттары барыларын, оройуон олохтоохторун ыҥырабыт. Комсомол райкомун чилиэннэрэ кэлэллэрэ буһуруччулаах.

Комсомол райкома.

✦ Хаһаайыныаһын механизма ✦

Уруккулуу олорор табыллыа суох

Олохпут саҥа суолу-иҥи тобулунарга күһэйиитэ улаатан иһэр. Ити совхозтарга ордук сыһыаннаах. Сорох директордар структураны уларытан атыыһык үлэлиир баҕалаахтар. Олортон биирдэстэрэ—Карл Маркс аатынан совхоз директора И. И. ФИЛИППОВ. Биһиги корреспондеммыт С. Попов кинитэн бу туһунан кэпсиһиргэр көрдөстө.

—Иван Иванович, структураны уларытыы наадатын туһунан биһиги хаһыаппытыгар заспыт сайын суруйбутуҥ. Ол идеяҥ ханна тиийдэ?

—Кырдьык, мин «Саҥа олох» уонна «Кыым» хаһыаттарга санаабын суруйан турабын. Оҥу олоххо киллэриигэ быһаарыылаах кэмиҥэн быйылгы ыстык ыйдарын аҕабын. Сайыныы үлэ үмүрүйан, дьон ыстыыка киирдилэр, Билиҥин совхоз үлэһиттэригэр толкуйдаан көрөллөрүгэр, бэйэлэрин иккиардыларыгар кэпсэтэн, ырытыһан көрөллөрүгэр биириэмэ биэрэр наада. Хаһыак баҕарар дьыалаҥы дьон-сэргэ саҥаатын билбэкэ эрэ саҕалыыр сатаммата чуолкай.

Хаһаайыстыба билиҥги туругуттан олороро кэскилэ суөҕун олох практиката көрдөрдө. Сотору үлэ коллективтарын уопсай мунньахтарыгар ыытарга былааннаныыбыт. Онно коллективнай бааныай хаһаайыстыбалар ассоциацияларын тэриҥэбит дуу, тэрилмэллит дуу диэн боппуруостары бэлэмнээн киллэриэхпит. Дьэ, оҥу коллектив уопсай мунньаҕа эрэ быһаарар кыахтаах.

Этэр күрдүк, коллективнай бааныай хаһаайыстыбалары сайыннарыы суолларын тутуһабыт диэн быһаардахтарына, тус бэйэм саналаабар, тэрээһини үлэтэ олус элбэх, улаханнуруорсуулардаах буолуоҕа. Сир боппуруоһа бастакынан туруоҕа. Ол кэнниттэн баайы-дуолу тыырыы боппуруостара көрүллүөхтэрэ.

Оттон совхоз систематыгар хаалабыт диэн буоллаҕына, боппуруос өссө уустугурар. Коллективнай хаһаайыстыбаҕа үлэлиир баҕалаахтар сиҥ-биир баар буолуохтара. Олорго биһиги Сокуон быһыытыгар сир-уот, баай-дуол тыыран туспа дьаһаналлыгар кыаҕы сиҥ-биир биэрдэхпитинэ сатанар. Дьиҥэр, эти-үүтү өҥөрүүнан быһаччы дьарыктанар, бэйэлэрин кэмтэн да тутуһуга суох көрүнэр хаһаайыстыбалары тэриллэр уонна олору түмэр ордук буолуоҕа. Совхоз социальнай - культурнай объектары тутууттан босхолоноро наада эбэ. Бу тутуулары сельскэй Советкэ биэриэхпит диэн суоттанабыт.

—Коллективтар бааныай хаһаайыстыбалар ассоциацияларын тэриҥэн үлэлиири ордордохторуна ол хайдах сүрүннээҥэй?

—Бастатан туран, ким ханнык хаһаайыстыбаннай салааны талан тэриҥэргэ болҕомтону уурухпут. Бааныай хаһаайыстыбалар оҥорон таһаарар бородууксуйаларын хардарыта ылсан-бэрсэн толорунар эрэ буоллахтарына үтүрүйсүү тахсыа суоҕа. Ким сэбиниҥэ, ким кускаас, ким ынах, сылгы, ким куруолук, о. д. а. иитиннэхтэриҥэ экономическай сыһыаннаһыы төрдө ууруллуоҕа, атыы-эргиэн тобуллан тахсыан сөп эбэ. Итинн, мин саанабар, бааныай хаһаайыстыбалар ассоциацияларга сүрүннүөҕэ. Оччоҕо оҥоһуллан тахсар бородууксуйа көрүҥэ да элбиэҕэ, дьон үлэлиригэр кэхтээх буолуоҕа. Оттон совхоз бэйэтин доҕо нүрдук кыанар хаһаайыстыба быһыытынан дьиҥнээх оруолутар дьэ киириэн сөп эбэ дии саныыбыҥ. Бу дьоһун суолталааҕа боппуруостары ыгымсыыыта, тиэтэлэ суох, адьас демократичнайдык быһаарарбыт, дьон-сэргэ сөбүлээгини ылан туран быһаарыарбыт наада. Ол инниттэн быһыыны-майгыны үчүгэйдик үөрэтэр наада.

—Иван Иванович, сорох совхозтар салалтала ра сүөһү ахсаанын аҕыйатыыга турунуох күрдүк буоллулар. Ону дуох дии саныыгын? Ону тэҥэ быйылгы ыстыыка хайдах тэрээһиниэхтиик киирбиккитин кылгастык кэпсиэ түс эрэ.

—Мин директор Василий Петрович Чичигинаров сүөһү ахсаанын аҕыйаппакка туран реформаҕа киириэххэ диэн этиитин ойуулуун. Сүөһүнү аччатыы адьас тердүттэн сыыһа. Биһиги совхозпут быйыл 1500 ынах сүөһүнү нитэр, 400 сүөһүнү эккэ диэн туттарга быһаардыбыт. Билиҥин сүөһүнү наардааһыҥ бара турар. Уопсайа 160 тонна эти туттармахтаахпыт. Аҕалсуоттаан көрүүнэн, ити сорук туолуох күрдүк. Нуотара салаатыгар, Эйэбилгэ, 130 субан сүөһүнү туораттыбыт. Онно старшайынан Николай Васильевич Старостин ананна. Киинилэр үһүөлэр. Бинр киһини өссө эбии биэриэхпит. Сылгыны 900 төбөнү **киэтэбит. Быйыл** кулуну- деловой ыллы 75 сырыыһыгга тиийиэх күрдүк.

Совхоз 1837 тонна оту чомчотто. Кэтэх уонна баанынай хаһаайыстыбалар 709 тонналаны оттоотулар, Алексей Николаевич Сысолятин, Егор Иванович Седалищев, Василий Афанасьевич Ефремов баанынай хаһаайыстыбалара оҥко лаппа үчүгэйдик үлэлээтилэр. Совхоз 700-чэкэ тонна силиэстээх, 500-чэкэ тонна уотурбалаах, 100-чэкэ тонна туорах бурдуктаах. Аны 100 тонна оту, 150 тонна туорах бурдуту буллахпытына сыл тахсар кыахтаахпыт. 11 хотонунан сүөһүнү кыстатабыт. Бытаарыы аһылык балансатын оҥоруута тэҥ ыстата. Дьэ, саҥа ылсан эрэбит.

Саамай кыаллаабынайа, ханнык хайысханан сайдар сүбэлэрбитын тиэтэйбэкэ - ыгылыйбакка быйылгы ыстык устатыгар быһаарсан, эһиилги үлэи-хамнаһы саҥа тэрээһиниэн ыыттарбыт диэн баҕа санаалаахпыт.

Ыксаллаах балаһыанньа үөскээн

Бэҕэһээ райсоветкка оройуон иннинэ объектарын, дьон олорор кварталларын иннинэн хаарчыйыыта сүбэлэһиллэ буолла. Онно тэриллэлэр салабаачыларга ыҥырыллан кыттыыны ылллылар. Кэпсэтии түмүгүнэн Чурапчы сэлиэнньэтин котельнайдарыгар ночегардар тиийбэттэриниэн сибээстээн Чурапчы сельскэй Советын сессията бу ый алтыныы 11 күнүттэн алтыныы 21 күнүгэр диэри ыксаллаах балаһыанньаны биллэрбитин сөптөөҕүнэн ааҕтылар.

Кэккэ дьаһаллар олохтоноллор. Ол курдук, сэлиэнньэ бастакы уонна иккис кварталларын олохтоохторун анал график быһыытынан котельнайдары оттуурга кемелөбүннэрэргэ быһаарылынна. Онно төлөбүр олохтонор. Ис дьыала отделын үлэһиттэригэр түүлгү дьүһүүрустубаны хас котельнай айыытын олохтуулларыгар сорудахтанна. Чурапчы орто оскуолатын котельнайыгар тэрилтэлэртэн дьону сыһыарарларыгар этилинна.

Котельнайдары уонан хаарчыйыахтаах водовоздары тэрилтэлэриниэн маннык бэрээдэгинэн сыһыарарга быһаарылынна: Чурапчы орто оскуолатын уонна бастакы, иккис кварталлар, гостиница, дьиэ-уот уонна коммунальнай хаһаайыстыба холбоһугун котельнайдарыгар—бу холбоһун водовоһун; райсовет уонна интернат-оскуола уунуу хаһаанар резервуардарыгар—баһаарынай чаас водовоһун; «Якуткоммунэнерго» участастагы, «Якутводмелиорация» ПМК-тын уонна эт-үүт комбинатын котельнайдарыгар—эт-үүт комбинатын водовоһун; оройуоннааҕы кини балыыһа уонна туберкулезница котельнайдарыгар—кини балыыһа водовоһун.

Чөҥү чомохтоон уонна массыыналарга тиэйэн бөҕэргэ погрузчигынан хаарчыйыы суолу тутар хозрасчетнай участак начальнигар П. М. Наумовка сүктэриллиннэ. Райсовет котельнайыгар чохчо аналлаах эстакада буоҕа оремуоннуур - техническай предприятие күүһүнэн кутуллар буолла.

Атын кэпсэтии водовоздары, техниканы уоссайынан даҕаны, бензиниэн хаарчыйыыга тахсыбыт ыарахаттар тула барда. Оройуоҥҥа бензин Аллараа Нэстээхтээҕи нефтебазаттан бэриллиэхтэ ыараата. Онон сибээстээн райсовет оройуон совхозтара ылбанка хаалар ыахтаммыт 730 тонна бензиниэриттэн ыксаллаах балаһыанньа үөскээбитиниэн 50 тоннатын ылан туһанарга быһаарда. Оҥу тэҥэ кочегардар хамнастарын үрдэтии, итиитэр система трассаларын бөҕорготор туһугар мас көбүлүнэн, стекловатанан, хаптаһыныынан хаарчыйыы дьаһаллара олохтоноллор.

Чурапчы сэлиэнньэтин үүлүүргэ түмсүөбүҥ

Чурапчы—Хатылы уутун систематыгар тутуу үлэтэ саҕаланна. Таатта уроҕар тутуллар уу быһытыгар «Якутводмелиорация» ПМК-тын трактористара Саввин уонна Ефимов таһаарыылаахтык үлэлээннэр Таатта сүрүн уоһун буорун кутан бүтэрдилэр. Билиҥин тас сулбэтигэр уонна үрдүк добуунарыгар үлэлии сылдьаллар. Киинилэр смеһаннан үлэлээннэр буор иринээҕэр быһыыка үлэни түмүктүүр былааннаахтар. Быһыт регулировкаланар аннара иккис очараккка тутуллуохтаахтар. Бу күннэргэ эбии техника биэриэ үлэлэттэххэ, алаастар билиилэра уонна айан суолун туораһыныын иринээҕэ ылыллыан сөп. Итиитэн ордута сөптөөх кэбиһиигэр диэри дэлби тэптэриллэн ыраастаныахтаах. Кураан да дьылларга хаартан саасы халаан уута киирээччи. Айан суолун туораһыныгар бетоннай үлэтэ ыаллыыбакка аһаҕас хаалларыына сырыыта хаайтарыы тахсыан сөп. Онон билиҥин буор иринээҕэр урукку Таатта айанын суоҕа интернат-оскуолан оремуоннэриэрэ, дэхсиэлэрэ эрэйиллэр.

Эһиги бары билиҥит, Чурапчы сэлиэнньэтин иһигэр сүүһүнэн сыллар-та суньуһан тутуллан бүттэ. Муостава арматура тимирэ кэмигэр кестубэннэ, өһүөлэрин үрдүнэн кутуллуохтаах бетоннай үлэтэ, тротуарын күрүөтэ уонна муоста икки өртүнээҕи буорун хаайыытын бөҕөргөтүү ситэриллибэтэ.

Бу муоста икки өртүнээҕи буорун кутуутун оройуоннааҕы суолу тутар-оремуоннуур участак бу күннэргэ муоста хаһаалыттан тахсыбыт буорутан кутуохтаах. Күөлүн диринэтэр сыалтан хаһаал буора булгуньыахтар хотту өртүлэриттэн хото ылыллыахтаах, онон бу кизстэ карьерга кубулуйара наада. Итиитэн ордубут хонуута, балыга үөскүүрүгэр — мэҥиирэнгэ хаалыахтаах. Хаһаал тутуута ситэн-хотон бардаҕына, олох-дьаһах өнөтүнэн хаарчыйар управление, балыыһа территориялыттан кир-хах күөлгэ киириитэ тохтуохтаах. Бу хаһаал кыһыалара Кириэс Тумускатиийэ үрдэтиллиэхтээх, эбэтэр Егграфов Д. И. дьиэтин анныгар диэри. Билиҥин көнүс биэс сиринэн кыра быһыттаныахтаах уонна таҥара дьиэтин булгуньыаһыттан Ырыа Тумускатиэри даамба тутуллуохтаах. Итиитэн ураты Липпэлээх эргэ быһыта электростанцияттан тахсар суолга диэри кэтириэхтээх.

Чурапчы сэлиэнньэтин олохтоохторо күөлларын туругун көрөн олоруон баары уу калиэн баҕалаахтара чуолкай. Бэйэбит бүттүүн түмсэн үлэлээбэтэхпитинэ, ким даҕаны кэлэн өҥөрүө суохтаабын барыбыллэн олороҕут. Бу күннэргэ биллиҥин даҕаны буор үлэттэгэр корчевателлэр кэмэлэрунэн бу ый бүтүөр диэри буору тоҥорбокко үлэлиир кэм баар. Онон барыы тэрилтэлэр салайааччылара райсовет президиумугар утаа лыппакка эрэ түмсэн, сүбэлэһэн күүспүтүн уопсай дьыалаҕа ууран, далаайыннаахтык үлэлээтэхпитинэ, бу барыта ыаллыахтаах. Тэрээһиннэргэ комиссия үлэлиирэ наада. Бу үлэлэргэ үбэ чуолкайданан турар, онон ким төһөнү өҥөрбутунан харчытын ылыахтаах. Манна, чуолкаан, буоргэ үлэлиир техникалаах тэрилтэлэр ыыттыыны ылааллара наада буолла.

Түмүктээн эттаххэ, биһиттиттэн үһэлэртэн-үйэлэргэ тыһыынчанан иһин олоҕо-дьаһаҕа быһаарыллар. Төбөостоох кэмэ муоҥу тутумуоҕун, сүбэнэн бары күүһү түмэргэ туруоҥуҥ!

Д. ЛАЗАРЕВ.
Саха ССР норуотун хаһаайыстыбатын үүтөлээх үлэһитэ.

ДЬУОН ДЬАҺАЛТА

СЫЛГЫҺЫТ

Үрүн хаардаах сыһылар,
Үрүйэлэр, сис тыалар
Туллуктэрэ — сылгылар
Хаһан аһыы бардылар.

Ханна баҕарар хастыһар,
Хаар, тыал, тымныы буолуоҕа,
Колхоз тэптымыр, астыһар
Сылгыһыта буолуоҕа.

Сылгыһыттан бастыҥ дьон
Бастаан герой буоллулар.
Үлэ — хайҕал, үлэ — дьол,
Үчэҕэйиэҥ геройдар!

Сылайары билбэккэ,
Сылгыларын бэрийэ,
Ыҥырыр аттаах биэбэккэм
Ыырыы тула кэрийэр.

Сүүҥ, оһол суоҕа баар —
Сүрдээх үөрүү киниэхэ,
Сатал, сүрэх, баҕа баар —
Сылгы интэр киһиэхэ.

Оҕоломмут дьон күрдук,
Үөрэр саҥа кудуҥка,
Сылгыһыттым уһуннук
Сылдьар тыаҕа, журукка.

Сылайары билбэккэ,
Сылгыларын бэрийэ,
Ыҥырыр аттаах биэбэккэм
Ыырыы тула кэрийэр.

1948 сыл.

Ытыктаатар ытык кырдьаҕас

Социалистическай Үлэ Геройа, оройуон бочуоттаах гражданина Роман Иннокентьевич Константинов алтынньы 14 күнүгэр 95 саастыын туолар.

БОКУРУОП. Сахалыгга бу күнтэн аҕыс ыйдааҕы дааданы тымныылаах ыйынньы хонуктар аҕыллыбытынан бараллар. Аҕыйах хонуктаабыта комбихтоох турбут тыа хаһыс-сах бастаны чараас иьуолаҕ хаарыман бүрүвэн хабастэҕэ. Эмиэ соторутаанньа диэри сылбархай сыппыт улахан күөллэр муустара түппүккэ ууруллар, аппыннан мүэха хаалар гына чыыкыйа-чыы тоҥнулар.

Киһи инэлитигэр, унаархай устатыгар, уйгулаах уорбатыгар, сүүрдэр сүөһүтүгэр ууһаантэлийэн, бай-бат диэн ыыах, сылгы сүөһү интэн, булгаан-алгаан олорор саха киһитин интэр-аһатар тосту туоһуллубат, мэлдьэҕэ саҥарыллыбат маанылаах оруотэрэ — Амма. Эбэ, дьо, хата, икки хонугу эрэллээбэккэ, биир күнү хойутаабакка Бокуруокка тутуһан кэбиһэр. Кэлэр саас ыам ыйын саҥатын эргин комуол мухуһун орю сүгэн хоту диэҥи холлото устуор диэри Амма оруг туранда ити.

Киэн тэбэ сүөһүлээбэкэн, оттооҕунан-хастаҕынан, интихньылээбэкэн, суоттанан көрөн иҕэһэтин олөрөн чоҕочу салар, самсэ үтэр кэмэ үүнэ. Баччаларга саха мала ыһыыгы олохторун буолуан үтүө кыһыҥка балаи буолаччылар.

Аҕыйах сүөһүтүнэн уонна туһахтаан, сохсобоон, туулаан, илиилээн, быһата, баай байанай бэрсэр буолуран интиилэн, кэлэвэй оруг уҥуорду ортотэр олохтоох Логинтей Костекүүнэптээххэ бу Бокуруоп күн, суруккка киирэринэн уон тохсус үйэ 90-е сылыгар алтынньы ый уон ордугуна түөрт күнүгэр уол оҕо төрөөбүтэ — күөх оюо түспүтэ, күн сиҥин көрбүтэ.

Төрөт да хомөлөбүта суох биллэгин 70, 80 саастаах ытык кырдьаҕастарынан тэҥнэкэр буоллахха, 95 саас диэн сүдү бэлиэ саас эбэт!

Бу биир кыһиэхэ диэҥэ тэксэр бүтүн үйэ кэриэтэ олох устаппах-туораттыгар оҕо төрөөн оҕонньор буолуохтар диэри бу оройуоллаах орто дойду олоҕун оҥорбүт-мускуурун, төрүттүгэрегэйбүт, сиргэтүн-сиргэ, хомуйэбүтүн, олох ааҥыгыгынньуурун аймаһан билэн-көрөн хаалаҕа. Улахан олоҕу олорбут биһиги ытык кырдьаҕастыт оройуон бочуоттаах гражданина, Социалистическай Үлэ Геройа Роман Иннокентьевич Константинов — Дьоруой Арамаан.

1917 сыл. Болшевик олорор олоҕохпут көрдөнө кэмэ итиитэн кэлэ. Кини эмискэ таҕан да бараи волхобун, халан совхобун олоҕуттан-дьаһаҕыттан, дьонуттан-сэргэтиттэн тэбэтэх кырдьаҕас буолар.

Роман Иннокентьевич 60 сааһын аһыыр диэри райсовет депутатыгынан быһаарбакка, талыллла сылдьыбыта. Сорохтор, баҕар, болгуттардар Геройдарын батыһыннара сылдьан аралас турсэрэр бөҕүрүоһтарын кэбиэстин быһаарарыгар, киирээлэр-тэмсэрдэр депутатыгын талаллар диэктэрин сөп. Кырдьык, биирдэ саҥаан көрдэххэ эмиэ да оруннаах курдук. Ол эрэн оҕонньор кимиэ да батыспакка, кимиэ да батыһынарбакка сылдьыбыт буолуохтаах. Арамыччча айаны-сүрдүгэ

туруоруутан ылата саҕалаах Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрин аас-туор сылларыгар уонна ити кэнниттээҕи кэмнэргэ бэйэтин нолуоктаах чулуу киһитин быһыытынан Роман Иннокентьевич сыаналаммыта, сыаналаһар.

Уоһа ахтыллыбыт сылларга чуолаан тыа сирин үлэһит дьоно, этэргэ дылы, сааһар хайыһар чэйи сойуута олорор солоҕоро суох кэриэтэ үлэлииллэрэ-хамныылларэ. Ити кэмга олох сайдыытын ааҥыма, ас-таҥас, техника билигиттигэ тэҥнэтээххэ холоонно суох намыһах этэн барыы билэбит. Ол да буоллар оччотооҕу колхоотаах дьон сыралаах үлэлэрэ, кэмүс колоҥүнэрэ Советскай правительство үрдүктүн сыаналаммытын чыпчаалын дьыгынаах түөрүттэн биирдэстэриниэн киэн — Р. И. Константинов үрдүк чинэҕэ, хайҕабылга тиксибитэ бүтүн Саха сирин үлэлээн аттыллээччилэрин үрдүк үөрүүлэрэ буолбута. Оку аҥаан сити сылларга Саха сирин Совэт үрдүнэн сураҕырпыта диэтэххэ сыыһа буолуо суоҕа.

Билигин 95 саастаах Роман Иннокентьевич Константинов төрөөбүт-үөскээбит, үлэлээбит наһилиэгэр Мындаҕаайыга сиэнэригэр олорор. Ытык кырдьаҕас аҕыйах сылларга бэйэтэ аһаан-минээн оттуур. Батаатын Цытылыгар сайын оттуура, күһүнүн куобахха хандаллыыра, сохсолуура. Сарсыарда эрдэттэн саҕалаан олбуорун иһигэр уурбут-түппүт курдук бэйэтин уһанар жилстэтигэр күүгүнүктээн олорон совхоз үлэтигэр олус диэн наадалаах эбэрааббылм, атырдьаҕы, фермаларга аһаан талах олоппоһуу, кало сыарбатын оҥорон уһанара.

Билигин ытык кырдьаҕас, үгүс сыл хаара баттаатар да, чэгиэн өйүн ыһыста илин. Быйыл сайын Болугурун күөлүгэр илимнээтэ, от ыйын куйаас күннэригэр үөскээбит таптыыр Амма оруһун сырдын, ыраас уутун ыймахтаан сотуолаата. Оҕонньор сатыы, салгынга сылдьарын, дьаарбайарын сөбүлүүр, Дьэтин таһыгар быстах кыралаан уһанар идэтин ыытта арахсыбат.

Өйүүн мындаҕайылар Социалистическай Үлэ Геройун, оройуон бочуоттаах гражданинын, аатырбыт сылгыһыт уһайдарын, эһэлэрин 95 саайын туолбутунан сүгүрүйэ, нөрүөн норгүйэн туран эҕэрдэлэһэхтэрэ.

Киһи олорбут олоҕунан, дьонугар, норуотугар оҥорбут туһатынан ытыктанар, истин махтал ыллар.

«Үлэ таһынан дьоллуур, киһи оҥорор, оҕолорум, үлэни таптааҥ, ыытаатан үлэһит дьон буолуҥ, норуокка туһалааҥ» диэн Роман Иннокентьевич ыччакка туһаайан эппит тылларынан сүрүйүүбүн түмүктүүбүн.

Т. КАРДАШЕВСКАЯ.

Үөрэҕэ ыарахан буолбатах. Ол да иһин буолуо, сарсыарда орто дойдуга ортотуһан курдаҕар ураанхай саха ох саһаах уол оҕо—эр киһи үҥкүүгэ сыһа түспүтүттэн, киниэ бэлэҕэх алҕаһыа баара дуо. Хабаан хайатын хара суора үөрэн хаҕахтаатара.

Эмиэ итэ уол оҕо төрөөбүтүн билбиттии, үөһэ хатыгастаах халлаантыга олохтоох Дьоһоготой аймы оҕолорун — сыспай сиэллээх сылгы үөрүн муҥур бэлыхьыга өрүкүйэр үүнэ сиэлээх хаҥыл атыыр ис-иһиттэҕэ иэгэрсийэн, ыллаабыт курдук иһиллибит чуумпуга юстэн дьарыһыппыта хойдон түрүү тымныы салгыны хайа тыыран Болоҕоюйу. Сиҥиэмэ үрэхтэр үөстэриэн киирэн тарҕанан бара турдаҕа.

Оттон саҥа киһи айбыт аҕата аах Логинтей Костекүүнэптээх балаҕанньарын үөлэһиттэн буоллаҕына Аал уот иччитэ Ыарыы Бытык Хатан Таминэрийэ үөрэй-көтөн котох муҥунан комуруо юмүс кыыны күүдэнэлии ыстаҕа.

Бу кэккэлэр эалларбыт аҕыс уоллаахтара, түөрт кыыстаахтара. Кинилэртэн биир уолларын Арамаан диэн аатталабыттара. Быллыр дьаданы дьон эрэйдээхтэр саҥа сайда, үөрэх үөдүйэ илигинэ бу саҥа төрөөбүт уолларын кэлэр кэскилэ, киниэки дьылҕата хайдах буолуохтааҕын туһунан, саатар, тымтыы уота ыытар сырдыгын ыраахтааҕы биллэлии сапаабыттара буолуо дуо? Бука, кэйэкэспит эҥэрдэстин, иһиллыыт артыстастын диэн алҕааталтаҕа диэн түүрэ саныыбын.

АРАМААН төрөөбүттэрэ киниэ буоларын кыра саастааҕар олутэлээбиттэрэ. Ийэлээх аҕатыттан маллыт тулаайах уол мантан ыла илиттэн идиэҕэ, ыалтан ыалга айыахтарыгар киттиллэн борбуйун кэтэхтүтэ. киһи-хара буолар суолга киирэн барбыта.

Эттэххэ ирэ дэбиг 95 саас, ыла саҕаланыыт эбит буоллаҕына, оччолорго тыйыс айыллаах хоту сир хоюоҕор хорбойон улуустарыган, ааҕа түспэтэриган бытаан иэдэс арага баһыллыыр дьаһайар күүстэргэ бас бэриэ олорбут. Ол эрэн эҥэрэ-бастары ис аймыгытыйан, өйүн күүгүнэ үлэйэ сатыыр, ыраас ыраттыах, ыраастыыга олоҕоҕо аттаах кыһатыган халлааҥка, ыйга тиийэ талаһар саха жоруота 1917 сылларыгы Октябрь революциятыгар России бары жоруоттарын курдук ыахтаалоох сүрэҕиттэн ылына, үлэһит отчут-масчыт көҥүлэ үрдүүрүн туһун үөрэ-хоруйдуу көрсүбүтэ. Саха сиригэр Советскай былааһы олохтоохуга, көҥүлэҕэһэ иһин норуот сүрүн маассата турумоута.

Бу биримэҕэ Роман Константинович 21 саастаах эҕэр киһи эта.

Константиновтар Советскай былаас туруттурбутун, киниэ сырдык идеяларын көмүскэспит дьон буоллаллар. Ылан көрүөҕүн Роман биирдэ төрөөбүт быраатын Егор Константиновы. Киэн бэйэтин төрөөбүт Болугурун нэһилиэгин бэчэттэрытыган биир бастакынан Ленинскай комсомол кэккэтигэр киирбитэ, саа-сыадах түһэн саҥа олох өстөөхтөрүн үрүү бандыыттарыгы утары охсуспута. Егор эдэр саабыгар 1921 сылларга Тохтуругэ буолбут кыргыыһыга Советскай былаас иһин сырдык тыынын толук бэриэрбита.

Ким баһбэтий уһайын бастыҥ ревкому, баллыкпаах ыһыах партизаны, мындыр, хорсун сырыылардаах разведчига Иван Константиновы — Дьэҥэт Уйбаанын.

Роман Константинов саҥа олохго өйдүүн-саналыын биттэник, халбаҥнаабаттык ыымна, барыннарсыахтык, эрэллээхтик ууганнаҕа.

ГЕРОЙ үлэтин, олоҕун түһэн уруккы сылларбэчэнэ с[illegible] -балдан биир ыйдар, нэлэр-барар эрдэҕинэ нэдэлэх сиргэлэргэ бэйэтэнэн тиийэн туруорсара, быһаарта-рара.

Урукку дьаһуурдуу сылларыгын сыаналанар кэмнэрэ үөһэ турар тэрилгэлэр бюрократическай сылтаһаларэ ере холоруталаах кыһалҕаҕа да айыллаҕы уһаган-дуһаран, найдыйан-наймалаһан устуран уэнуута хаалларар этилэр. Ол тэбиитигэр тэбэлээх кэрэ ыралар, быласыннар, тосхоллор *буолбатахтара*, олохтоох киирбэтэхтэрэ буолуой?

Оҕонньор төрөөбүт оройуонун, нэһилиэгин, дьонун-сэргэтин инжитэр, ким да аастыбат иһин, энэтэлэ-тыымматтах, кэлбэтэх барбатах киһи буолбатах. Аны туран отчоттон-баттаҕа диэри «Мин Герой эбитим буоллар, Мындаҕаайыны бэрэ сайыннарбытым, киһи билбэт гына оҥорбутум ыраатыат буолуо этэ» диэн оттомо суох тыллаһаатыбар суох буолбатахтара. Билигин да таһыммынан ылар буоллаҕына. Роман Иннокентьевич тус бэйэтэ туруорсуутуган эбэтэр быһаччы кыттыыгынаан олоҕо киирбит түгэ. Олоруу барытын тупнары тардар, ааҕан баҕарар эбэтэр, тэттэрүтүн, сотон кэбиһэр тоҕообо суох. Оттон киниэ, олоҕу олорбут, тыа сирин үлэтин-хамнаһын билбэт киһи: колхоотар, совхоотар сиргэн өчөҕөчө, тэйэ киинтэриттэн — 60-с сыллар саҕаларыттан киниэ этиҥэлэрэ оннон баччаҥа иҥэ бүтүнүү тыа сирин үлэтигэр - хамнаһыгар сыһыаннаһан халлаллар. Халлубур быһыылаах иннэрин көрэтэн, туһаныр сирдэрин күрүөлээбик, суолу-иһи оҥоруу курдук бэлэрүүстар буоллаллара. Баҕар, киниэ бу этиилэриттэн туруорсуулартыган хал буолбут дьон итэ сыллар усталарыгар денсилиэ тахсыбыттарын быһаҕаа хаалбыт буолуохтарын сөп. Хомойуох иһин, итэ төһө этиллибит сүөһүлэр саҥалара быдиргэзиккэ диэри сойуллаппат-ыйдар, нэлэр-барар эрдэҕинэ нэдэлэх сиргэлэргэ бэйэтэнэн тиийэн туруорсара, быһаарта-рара.

Урукку дьаһуурдуу сылларыгын сыаналанар кэмнэрэ үөһэ турар тэрилгэлэр бюрократическай сылтаһаларэ ере холоруталаах кыһалҕаҕа да айыллаҕы уһаган-дуһаран, найдыйан-наймалаһан устуран уэнуута хаалларар этилэр. Ол тэбиитигэр тэбэлээх кэрэ ыралар, быласыннар, тосхоллор *буолбатахтара*, олохтоох киирбэтэхтэрэ буолуой?

Оҕонньор төрөөбүт оройуонун, нэһилиэгин, дьонун-сэргэтин инжитэр, ким да аастыбат иһин, энэтэлэ-тыымматтах, кэлбэтэх барбатах киһи буолбатах. Аны туран отчоттон-баттаҕа диэри «Мин Герой эбитим буоллар, Мындаҕаайыны бэрэ сайыннарбытым, киһи билбэт гына оҥорбутум ыраатыат буолуо этэ» диэн оттомо суох тыллаһаатыбар суох буолбатахтара. Билигин да таһыммынан ылар буоллаҕына. Роман Иннокентьевич тус бэйэтэ туруорсуутуган эбэтэр быһаччы кыттыыгынаан олоҕо киирбит түгэ. Олоруу барытын тупнары тардар, ааҕан баҕарар эбэтэр, тэттэрүтүн, сотон кэбиһэр тоҕообо суох. Оттон киниэ, олоҕу олорбут, тыа сирин үлэтин-хамнаһын билбэт киһи: колхоотар, совхоотар сиргэн өчөҕөчө, тэйэ киинтэриттэн — 60-с сыллар саҕаларыттан киниэ этиҥэлэрэ оннон баччаҥа иҥэ бүтүнүү тыа сирин үлэтигэр - хамнаһыгар сыһыаннаһан халлаллар. Халлубур быһыылаах иннэрин көрэтэн, туһаныр сирдэрин күрүөлээбик, суолу-иһи оҥоруу курдук бэлэрүүстар буоллаллара. Баҕар, киниэ бу этиилэриттэн туруорсуулартыган хал буолбут дьон итэ сыллар усталарыгар денсилиэ тахсыбыттарын быһаҕаа хаалбыт буолуохтарын сөп. Хомойуох иһин, итэ төһө этиллибит сүөһүлэр саҥалара быдиргэзиккэ диэри сойуллаппат-

нэһилиэк совхоз ыыһаан саба түспэт проблемалара буолан, оройуоҥҥа анал программаҕа, контуруолга ылыллан ыытыллар буолбуттарыттан тоҕоҕуйа эрэ саныыбын.

Дьыл-хонук, кэм-кэрдии уларыйан иһэтэ киһи аймах историятын, олох процеһа буолар. Вэрт аҕыйах сылтан саҕаламмыт урукоуну-хойукуну саралаһыыттан, туэрсүүттэн, бэлэһи хасыһыыттан сылдьэнньэ-мутуктаһан, уоттаан-күөстээн тахсыбыт уларыта тутуу ытыалаһын ухханыттар дойдубут аасыыт историческай көрүҥ кэмнэрин албоөрдүүгэ тиийэ аҕалбытын туох да маллыҕэ суох бала иэтэ сылдьабыт.

Биһи Сыллай Луха ыһыыл аатыгэрэры кыһыл таҥаһы таҥныбыт эбит буоллаҕына, биһигги кэм Луката сыбыдах да сылдьарытган, тылыттан-өйүттэн, туту туһэриттэн тутуһуо суох дьаабыта. Мин маны Герой Константинов авторитетын түһэрэн эрэллэр диэн саарбахтаан аттыбатыы буолан баран тоҕо эрэ аастыты суолтаҕа уурбат быһыылайгы үөскээтэ дуу диэн сурүйдум.

ТУОХ-хаҥыс иннинэ, историябыт баарын тухары Саха сиригэр саха аатыгаах бороотуой үлэһит киһиттигэ аан бастаҥынан ССРС Верховнай Советын Президиумун 1940 сыл атырдьах ыйын 5 күнүгэр ыйаабынан сылтыны уордээн шпиэнэ сити. Таҥалэрик — 55 биэстэн 55 кулуу ылан инэлитин иһин Чурапчы оройуонун Фрунзе аатынан колхоҕун старшай сылгыһыттыгар Роман Иннокентьевич Константиновка Ленин орденын уонна «Сиэрэ уонна Отуйэ» Кыһыл Кэмүс медалы туттаран Социалистическай Үлэ Геройун уордук аата интэралланыыта туугунан дьаҥы туэра сотуллубат.

Тыа сиригэр бастаны колхоотары тэрийбит, сүһүохтэригэр

Ростов-на-Дону. Дойдуга биир сааматай бодөрө «Ростсельмаш» комбайнын оңоруор производственнай холбоһук мараһан усулуобуйаҕа үлэлиир.

Быйыл ыллаабынай конвейертан 16 тыһыынча «Дон-1500» комбайн уонна 30 тыһыынча «Нива» түһүөхтээхтэр этэ. Ол сварбах буолла. Холбоһор деталлары бэлэҕиэн биэрии мэлдьи тохтор. Холобур, Харьковтааҕы завод двигателлэрэ, Тула комбайны оңорооччулара жаткалары, Белоцерковтааҕы — холбуур куру. Иркутскай — аккумуляторы сиэтэ биэрбэтилэр. Оттон тыа сирэ олус наадыйар техниката күүтүүтэр-күүтүүтэр.

О. Недери фотота. (ССТА фотохрониката).

✦ *Советтар түбүктэрэ* ✦

МУНААРАРБЫТ ЭЛБЭХ

Аасыыт саасыыттан саталаман Советтар биир сүрүн түбүктэриэн сир реформатын ыытыы буолла. Уладаан иэтэҥэ ахсын муналх-тэнээх элбэх иһэр. Онон ким хайдах үлэлээн иһэрин билиһиннэриэн, кыра да буоллар, туһалаах буолуон сөп. Холобур, Хатылы сельсовет Совета оногостубут балаһыанньатын сэҥээрэччи элбэх. Бүгүн тылы Хоптоҕо сельсовет Советын председателигэр Роман Романович Ивановка биэрэбит:

—Иэһилиэнкэ 11 кыыттан саставтаах работнай комиссия үлэлиир. Баар сирбэтигэр барытыгар инвентаризация ыытыбыт, сир анал фондун тэриһибит. Барыта холбоон (гослесфонд, совхоз) 800-тэн тахса гектары мэлдэ 2-дии гектарынан кэмэйдээн дьоҥҥо —сэриилэр, тылы ветераннарыгар, сулууспалаахтарга— биэрдибит. Совхоз работчайдара оту совхоотан ылыахтара. От үүммэтэ, арҕаа аластарбыт курааныаттыылар. Уонсаҥа 340-на эрэ тонналаны ылыабыт. Ити тиийбэт—968 суоһуналээхпит. 76 сылгылаахпыт.

Сири түгэҕинэ хаһаайбэстыбэпэн нардубут. ким тоһо ыһахтааҕа учуоттамната. Аналбыт юһи тоһо ор туһаныахтааҕын быспатыбыт. Сир нолуога биллибэтэ атахтаата. Аны саас быһаарсыахпыт дэһэбит. Сир ылбыт дьоҥтэн 10-тан тахса киһи жүрүөдэни эрэллэр. Итиэннэ аны тыа биллиэтин бопруоһа жүөрэбэн таҕыста. Үтүмэн элбэх мас наада буоллаҕа дии.

Сири чаанньайга түгэтэн биһиэхэ элбэх бопруоһу үөскэтэ. Холобур, үрэх сир, биллэн турар, олгом оттоох. Киһи барыта оттон ылыан баҕарар. Үүнүүлээх уонна халтаҕ сирдэри хайдах тэҥнэһэбит? Иккиһиннэн, биһиги сири хаһаайыстыбакэн түгэтэрэ хайысхаламнаабыт, онно суоһутэ ахсыллыбат. Итиэнэ үрдүлэн сира суох хаалар иһин элбэнэр кутталлаах. Сир барыта түгэтиллибитин кэнэ суоһуллээһэн баҕалаах халтаҕ сирдэнэр? Ыраах Халааны үрдэҕэр баран оттуо дуо? Иэһилиэнэ ыламмат, кылайан оттообот отдоробо, ыйаллыт сиэбинэр баар буолар. Киниэр социальнай харысхаллаах буолууларыгар тугу онгоробут? Хатылы сельсовет Совета итиэнэхэ анал фонданы олохтуон баҕарарын биир бэйэм сэҥээрдим. Аны сири анаган ылбыт дьоммут кыраныыссатарыгы тутуспаттар—атыҥ киһиэхэ анаммыт сири оттоон ылаллар. Онон сири быһыгга аймахтаһыыны үчуотуур наада курдук. Атын сирдэргэ хайдах үрдиэн эрэллэрэ буолла.

Иннэки арҕаҕар хаанньа тутуллу тутуһарбыт балаһбат буолан барда—бытарыйабыт дуу, совхоһу оннуган хаалларабыт дуу. Мин саныабар, биһиги усулуобуйабытыгар биирдиилээн бытаан хаалар эҕсүүлээх буолуоҕа. Коллектив күүһүн аһара олуһар табыллыбат. М. И. Сибиряков «Саҥа олохха» сурулйбутун курдук, иэһилиэктэрииэн биир калаҥ хаһаайыстыба буолан олоробор, бука, ордук буолуо. Үлэҕэ-хамнаска да ол кыайыылаах буолуох этэ. Совхозпут салалтата бу халбит кыстыкка баар суоһуну бүтүнүүтүн тыыннаахтыы иитэр туһугар, бэйэтэ почоокко киирэн туран, балаһыанньа онгордо. Оны өйүөхэ Совхозка биллиэн баар суоһуну толору тыыннаахтыы иитэр туһугар иэһилиэк дьоно барыы кыһаныахтаахтар. Итиэнэ биһиги олохпут үөрүүтэ үрдээһина бэйэлэнэт, сайдыылаах буолуута тутуһуллуохтаах. Биир иэһилиэк сиэбэ дьоно-сэргэтэ эмиэ биллэр. Итиэнэхэ тоһо суоһуну киэҥ, көрүүлүүбү олордон, атыыны үлэлээн дьоммут олоҕун, иэһилиэктэлэт сайдыытын түһэрмахпыт сөбүй диэн экономическай ырытыыны оногоруох баара. Отчоҕо дьоҥу итэҕэтэргэ, аныалэрэ ыытта үлэлиргэ чэпчэки буолуох этэ. Ыйыы тылыкан айдаарэн биллигин дьоҥу үлэҕэ кыайан мобүлээбэккин, бэйэ барсыгар онтуу улахан.

Тиһэҕэр, уларыта тутуу бэйэни бэйэ салайыныыгын киллэрбитин эмиэ аһара түһэн эрэбит быһыылаах— ороҕуоммут салалтата баара-суоҕа буматын баллыбат буолан хаалла. Маныык менкуордээх уустук кэмгэ өйү-саҥаны сүрүннүүр наада буолара буолуо. Бэйэбит бэйэбитигэр булумахтана олоробут. Ордук бу сир болпуруоһугар, совхоз иннин дьыллатын туһунан кэпсэтэрбит, өйү-саҥаны тумэрбит наада.

ТЕЛЕВИЗОРЫ ХАҺАН КӨРӨБҮТ

Хайахсыт олохтоохторо аасыыт тохсунньу 21 күнүттэн телевизоры көрбөкө олоробут. Умайбыт «Экран» оныгар Хаадартан биир онкуту аралыыта үрдүк уолаттар суруспалыа суохтаахтар. Ордук толору испийэк райвоенкоматка баар, онтон ылан билсиэ. Онон тороппуттэр субу ыһыах хонугунан үлэлээн барыахтаах медицинскай комиссия үлэта хааччыстыбалаах буолуттун ирдээт.

Саха сирин оҕолоро хаҥа суруспалыа барыахтаахтарын туһунан эмиэ питэриэнэринахха. Военкоматка ону үчүгэйдик билэр буолуохтаахтар, консультацияламмахха.

«Сахаада» хаһыатка бэлиэ ийэлэргэ ыыппыт ахаҕас суруллут бэчээттэммита. Оҕо суиньунэн Якутскай телевидениета биир биэриини ыытта. Биэриигэ психологическай наука доктора Саха ССР Конституциятын бырайыатын оногор болех чилиэнэ А. П. Окошенникова кытыына. Ийэ этэринэн, Конституция бырайыагар «уолаттар Армия кэнэтигэр суруспалыыр быраапталаахтар» диэн суруйбуттарын «абээһинэстэхтэр» диэн комментбуттэр.

Биэриигэ үс ийэ кыттыбыта. Киниилэр уолаттар армияҕа суруспалыллыларэ итэҕэ нэстэрэлэн буоллаҕа. Ийэлэргэ баҕалэрэ уонна бэйэлэригэр эмиэ туһалаах диэтилэр. Ханна, хайдах суруспалыахха диэҥиэ саныахха наадыйбыллаах. Ордук ыарахан дьон ыарыгын ааттыы, ыраах сирдэри ыытар баҕа бэлиэр. Дойдулэрыгар—Саха сиригэр —суруспалыахтарын баҕарар ыччаттар суруталарын эмиэ элбэх ааҕыллыбыт. Онон армияҕа ыгыллыаччы бэйэтин баҕатын учуотуохха диэн түмүк санаа этиллибэ.

Арҕаа дойдуларга альтернативнай суруспа диэни . ниллэрбиттэрэ ыраапыт. Холобур, сорохтор армиеҕа барар оннугар кырдьаҕастар, инбалиттэр дьиэлэригэр, тутуута, о. д. а, үлэлиллэр эбит.

Уолаттар хаҥа да суруспалаабыттарын иһин, киһилэги усулуобуйаҕа сылдьыахтаахтар, атаҕастаныа суохтаахтар. Билигин оннук этэр кыахпыт кэмчи. Хайа баҕарар тэрилтэ салайааччытыттан тутулуктаахтын курдук, маны эмиэ номалдырыттан тутулуктаахпыт. «Сахаада» биһиги суруккутугар респисс быһыытыкан Уус-Алдан оройуонун ийэтэ суруйда. Киин оҕото армияттан олоҥ кэтбит. Евдокия Михайловна республика дьахталларын комитетытыгар, салдаттар ийэлэриттэн «күүс-намо буолуҥ, буруйдаахы буларга комолоһүүс» диэхтээбит. Оҕолорбут чаастарыгар силиэстийэ бара сылдьаар аттаах да, халаан тумуктаах баллыбат. Уус-Алдан оҕотун өлбүт биричиинэтин «механическое повреждение» диэбиттэр. Эмиэ ыйыллы. Тоҕоонго юбилейга бара сылдьан өрөөҥүтэ оннооҕор олоҥ кэлбит салдаат ийэтин ыйта көрүстүм. «Оҕобун төбөсүгэр марылыах буолан, байэта өлүө» диэбиттэр эта. Зофубун аһан көрүүгэ сүүһүгэр буулдьа суолуй курдук баттыһэлээх этэ», —диир.

Алтыныыга Якутскайга салдаат оҕолоох ийэлэр түмсүүлэрэ буолар үһү диэн иһиттибит. Итиэнэ сибээстэһэн, оройуоннаҕы дьахтар совета салдаатар ийэлэриттэн туох туруорсуулаахтарын ыйытан сурук ыыппыт. Онно комолоох буоларай диэн бу суруйдум. Салдаатар ийэлэрэ, маны кыттыҥ. Биирдиилээн дьаҥы, түксэн дьаҥы Мугудайдааҕы дьахтар комитетыгар бөҕаҕытын тиэрдиҥ. Бэйэл күһүн, эһиил саас армиеҕа суруспалыы барар уолаттардаах ийэлэр, тоһоҕон эрдэ туруорсаҕыт уонна боппуруоһу быһаарсаҕыт да, соччонон эһиги оҕолоргут этэҥэ суруспалаа кэлэллэригэр ыһыктар ордук кэҥэхтэра, куттал суох буолуута мактиэлээҥиэҥ.

Уопсайынан дьахталлар комитеттара маны бэйэлэригэр ылыахаҕыт. Бэлдьиҥээх удаан ыытыахтарын наада. Иэһилиэк салалтата эмиэ ороҕоро эрэйиллэр. Атын дьон оҕолор суруспалыыр сирдэригэр иэһилиэктэн бара сылдьыыны ыытта тэрийиллэр эбит.

Бары туруоҥахпытына, кыһаныахпытына эрэ оҕолорбут бэйэлэрэ нуучча-лыы билбэтэрэттэн, бэлэмнэрэ молтоҕуттан уонна да уон арҕаа биричиинэнэн диэн аатталан атаҕастаналлариын, ардыгар өлөн да хаалларын тохтотуохтут. Ити, биллэн турар, ыччаты эт-хаан, ей-санаа өртүнэн бэлэмнээһини намтатыахха диэбэт. Ону есеө күүһүрдүөххэ. Оҕо эрэгэри агардастыы онон дьылалыы быһаарыахпыт диир уурайда. Баары бэрыһан көрүөххэ.

Е. СЛЕПЦОВА.
Мугудайдааҕы дьахтар комитетын чилиэнэ.

◆ Кыстыгы ким хайдах көрүстэ? ◆

Кочегар үлэтин тоҕо сирэллэр?

«Якутскоммунэнерго» участастыы котельнайдара алтынньы 10 күнүгэр диэри, ыыс хаар түспүтүн кэнэ, кочегардара суох олороллор. Бастакы квартал олохтоохторо, ол иһигэр 200-чэкэ оҕо, тоҥнохатта. Манна оронноруттан кыайан турбат ыарыһахтар, инбалиттэр эмиэ баалларэ. Арыый сылаас буоларай диэн ардах электронагревателлэрин, плиталарын күүһүнүктээн холбоммуттара. Онно төһөлөөх электроэнергия хоромнута буолуой, аны баһаар куттала.

Билигин бастакы квартал котельнайыгар биир кочегар нөҥүнэ. Онтон бэртэх киниэхэ комелөөн иккис квартал кочегардара күннэрин аттарынан кэлэн дьүһүүрүстубалыллар. Оттон дьиэ-уот уонна коммуналынай хаһаайыстыба производственнай холбоһугун котельнайыгар баанньык кочегардара үлэлии сылдьаллар.

Бастакы квартал котельнайыгар төҕө киһи да кочегардыын баҕарбатый? Бу боппуруоска Чуранчы сельсовет Советын председателэ солбуйаачыта П. И. Мишкин маныы эҥэлэттэнэр:

—Үлэлиир усулуобуйа суох, ол иһин, Хас нэһиэ ахсын ыччаттар хаҥа да сэргэхсийэр сиҥэрэ суох буодан котельнайдарга хорбойоллор, ол сылдьан арыгыламмыллар, кочегардары ыаллар-тууралтар, кырбыллар даҕаны. Күрүүк куттала олороллор. Сайын буоллар эрэ оҕолор котельнай түннүктэрин тоҕуто быраҕаттаан иһаллэр. Ити —бастакы квартал оҕолоро. Аны котельнайдарга саппаас нэстүбэт. Олохтоохтор тэлэтрассаны сылытыыга субуотуннуктаабаттар. Онтооҕор бэхтэрүн кыайан хомуйыбаттар, иккиллээх сиригэр тохпоторбор. Мин саныабар, олохтоохтор эмиэ сылытыыга кытыыхтаахтар. Хаһыакка кочегар наада диэн биллэрии биэрдибит.

Петр Николаевич этиититтэн иһиттэххэ, кочегар кастубэтэҕэ олохтоохтор буруйдарын курдук, биир да салайааччы буруйдаабын туһунан тыл кыбыппата.

Кырдьык, сайын ахсын бастакы, иккис квартал котельнайдарын туһунктэрин таһын оҕолор алдьаталлар. Манна тороппуттэр эппиэти сүгүөхтээхтэр. Ис дьаала отдела бэрээдэги көрүүгэ үлэтин күүһүрдүөхтээх, суруталарга биэчэрдэр иэһилиэктиттэн котельнайдарга рейдэлэри эрэйиэн наада. Котельнайдар ахсын телефон точкаларын киллэртэриэххэ.

Биһиги саас ахсын аны кыһын кэлиэ суоҕун курдук түттабыт. Иллэрээ сыл буолбут бастакы квартал итиэр систематын аварията сүрэхлитигэр-быарбытытар баас буолан ыарахан, умуллан хаалбыт.

«Якутскоммунэнерго» начальнига И. П. Тимофеев чугастыы уус-алданнары холобур ылыан баара. Онно итиннэ эрилтэлэрэ туох баар эйэлиэктэр, оройуон киинин котельнайдарын барытын баһылаан көҥүлэн үлэлиттэр. Кочегардарга үлэлиир усулуобуйа толору баар. Сыныалаангарын олус үчүгэйдик тэрийбиттэр. Хас сайын ахсын бэрэ мустаннар ыллах ыһаллар. Кочегар үлэтэ быдьаһын, баһаҕа аны тоҕо кыалламмат буолуохтаабый?

Л. НОГОВИЦЫНА.

1991—1992 сс. нэһилиэктэр спартакиадаларын БАЛАҺЫАННЬАТА

Күрэхтэһиилэр маниһи көрүҥнэргэ бараллар:

1. **Дуобат.** 1991 сыл сэтинньи 26—27 күннэригэр Болтоҕоҕо. 4 эр киһи, 1 дьахтар, оскуола оҕолоруттан 1 уол, 1 кыыс ыыталлар.

2. **Саахымат.** Сэтинньи 16—17 күннэригэр Чакырга. 4 эр киһи, 1 дьахтар, 1 уол, 1 кыыс.

3. **Остуол тэнниһэ.** Сэтинньи 23—24 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр. 2 эр киһи, 1 дьахтар, 1 уол, 1 кыыс.

4. **Гиря.** Сэтинньи 30—ахсынньы 1 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр, 6 киһи (60 кг, 65 кг, 70 кг, 80 кг, 90 кг, 90-тан тахса кг ыйааһыннаахтар).

5. **Көҥүл тустуу.** 1992 сыл олунньу 8—9 күннэригэр Хатылыга. 9 киһи (48 кг, 52 кг, 57 кг, 62 кг, 68 кг, 74 кг, 82 кг, 90 кг, 90-тан тахса кг).

6. **Волейбол.** Олунньу—күлун тутар ыйдарга подгруппаларынан. 7 эр киһи, 7 дьахтар, 1 уол, 1 кыыс. Финала бэс ыйыгар буолар.

7. **Хаһыаһар.** Күлун тутар 21—22 күннэригэр Кытаанахха. Дьахталларга 3 км—2 зачет, эр дьоҥҥо 10 км—2 зачет, оскуола уолаттарыгар 10 км—1 зачет, оскуола кыыһыгар 3 км—1 зачет, эр дьоҥҥо эстафета 3х5 км, дьахталларга 3х3 км, бинир этаппа- оскуола оҕото.

8. **Сааскы кросс.** Ыам ыйын 24 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр.

9. **Ветераннар спартакиадалара.**

Кыһыҥҥы көрүҥнэр: саахымакка 2 эр киһи (40—45 уонна 45-тэн үөһэ саастаахтар), 35-тэн үөһэ саастаах 1 дьахтар; дуобакка 2 эр киһи (40—45 уонна 45-тэн үөһэ саастаахтар), 35-тэн үөһэ саастаах 1 дьахтар; остуол теннииҥнэр 2 эр киһи (40-тар диэри уонна 40-тан үөһэ саастаахтар), 35-тэн үөһэ саастаах 1 дьахтар. Күрэхтэһиилэр олунньу 29—күлүн тутар 1 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр ыытыллallар.

Сааскы көрүҥнэр: хаһыаһарга 40—45 саастаах эр киһи, 35—40 саастаах дьахтар, 45—50 саастаах эр киһи, 40—45 саастаах дьахтар, 50-тан үөһэ саастаах эр киһи, 45-тэн үөһэ саастаах дьахтар. Күрэхтэһии күлун тутар 21—22 күннэригэр ыытыллар.

ГТО многоборьета: 40—50 уонна 50-тан үөһэ саастаах 2 эр киһи, 40—45 уонна 45-тэн үөһэ саастаах иккиэн дьахтар кытталлар. Күрэхтэһии күлун тутар 28 күнүгэр Сылаҥҥа ыытыллар.

Сайыҥҥы көрүҥнэр: чэпчэки атлетика, национальнай быстаныы, хапсаҕай, мас тардыһыыта, волейбол. Волейболга 40—45 саастаах 2 эр киһи, 45—50 саастаах 2 эр киһи, 35-тэн үөһэ саастаах 2 дьахтар кытталлар.

10. **Сайыҥҥы спартакиада.** Бэс ыйыгар Чурапчы сэлиэнньэтигэр ыытыллыаҕа. Онно киириэхтэрэс национальнай быстаныыга 2 эр киһи, 1 оскуола оҕото, мас тардыһыытыгар 47 кг, 52 кг ыйааһыннаах оскуола оҕолоро, 56, 62, 68, 74, 82 уонна 82-тэн үөһэ кг ыйааһыннаах 8 киһи, хапсаҕайга 45, 50 кг ыйааһыннаах оскуола оҕолоро, 55, 60, 70, 80 уонна 80-тан тахса кг ыйааһыннаах 7 киһи; чэпчэки атлетика; волейбол—финал (эр дьоҥҥо, дьахталларга).

Оройуоннааҕы матчевай, аһаҕас, квалификационнай маассабай - спортивнай дьаһаллар:

—Таатта — Чурапчы матчевай күрэхтэһиилэр 1991 сыл ахсынньы 7—8 күннэригэр;

—«Тымныы оҕонньор» бириинҥэр волейболга аһаҕас турнир 1992 сыл тохсунньу 3—5 күннэригэр, Спонсор — Чурапчы сельсовета;

—мас тардыһыытыгар Субуруускай аатынан совхоз аһаҕас турнира тохсунньу 25—26 күннэригэр;

—волейболга Г. Оконешников бириинҥэр аһаҕас турнир олунньу 14—16 күннэригэр. Спонсор —«Мутудай» совхоз;

—национальнай быстаныыларга Эриллик Эристиин бириинҥэр оройуон аһаҕас турнира олунньу 1—2 күннэригэр Хайахсыкка;

—хапсаҕайдаһан туспуга комском бириинҥэр турнир олунньу 22—23 күннэригэр;

—куучча дуобатыгар С. И. Жирков бириинҥэр аһаҕас турнир күлун тутар 11—15 күннэригэр. Спонсор—үөрэх оройуоннаағы отдела;

—саахымакка Д. Захаров нэрэһиигэр оройуон аһаҕас турнира күлун тутар 18—22 күннэригэр. Спонсор—Чурапчы орто оскуолата;

—остуол теннииҥнэр В. Захаров нэрэһиигэр оройуон аһаҕас турнира. Спонсор—дьэ-уот уонна коммунальнай хаһаайыстыба управлениета;

—бокска оройуон аһаҕас чемпионата;

—көҥүл тустуута оҕолорго Сима Сергеев аатынан республикаабай аһаҕас турнир олунньуга Чурапчы сэлиэнньэтигэр.

—дуобат фестиваля күлун тутар 6—8 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр;

—саахымат фестиваля;

—оройуон дуобакка чемпионата (эр дьоҥҥо) 1991 сыл сэтинньи 5—9 күннэригэр;

—оройуон дуобакка чемпионата (Дьахталларга) сэтинньи 5—9 күннэригэр;

—дуобакка дьэ кэргэннэн күрэхтэһии (аҕа, ийэ, оҕо);

—остуол теннииҥнэр оройуон аһаҕас чемпионата (сааһырыынан) 1992 сыл олунньу 22—23 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр;

—футболга оройуон аһаҕас чемпионата комсомол райкомун бириинҥэр.

Спорткомитет,
ПБСДФСО ОС,
Оройуоннааҕы көрүҥнэрнэн федерациялар.

ЭҔЭРДЭЛИБИТ!

Күндү саҥаспытын, кийиппитин, аймахпытын педагогическай үлэ ветеранын ФЕДОРОВА Аксинья Дмитриевнаны 70 сааһын томтоҕо туолбутунан сахалыы сайаҕас, эҕэрдэни элэйкай эҕэрдэбитин тиэрдэбит. Кыдьыҥа кыайтарбат кытаанах, ыарыыга илларбат ыстаал курдук доруобуйаны, үйэ дьоллоох олоҕу баҕарабыт. Бар дьоҥҥун амарах сыһыаҥҥынан, эйэҕэс ситиэҥҥинэн, сүбэҕинэн-аҕаҕынан көрүүк үөрдэ сырыт.

Болтоҕоттон Васильевтар, Евдокия, Анастасия, Христина, Мария, Иван Кривошапкиннар, Парасковья, Боҕор Поповтар.

х х х

Күндү балтыбытын, эдьиийбитин КРОННИКОВА Мария Даниловнаны күн сирин көрбүтэ үйэ анардаах юбилейынан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Кырдьыы, эмтэбэҕун диэҥнэ бэриммэккэ өссө үһүнүн дьоллоохтук олорон биһиэхэ үтүө сүбэһит, бастыҥ көмөлөһөччү буола тураргар, мэлдьи билиҥҥиттэн көрдөк, активнай позициялаах буолан бар дьоҥҥор туһаны аҕала тураргар баҕарабыт.

Эдьиийиҥ, убайыҥ, саҥаһыҥ, бырааттарыҥ, балтыларыҥ.

х х х

Карл Маркс аатынан совхоз профкомун председателин КРОННИКОВА Мария Даниловнаны үйэ анардаах юбилейынан үөрэн-көтөн туран уруйдуубут-айхаллыыбыт! Кытаанах доруобуйаны, таһаарыылаах үлэни, дьолу-соргуну баҕарабыт.

Тыа хаһаайыстыбатын управленнета, профсоюз райкома, совхозтар, АПК тэриллэлэрин профсоюзнай комитеттара.

х х х

Биирдэ үлэлиир ытыктыыр табаарыспытын Карл Маркс аатынан совхоз профкоиун председателин КРОННИКОВА Мария Даниловнаны 50 сааһын туолар юбилейынан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит, Баҕарабыт үһүн дьоллоох олоҕу, ыстаал курдук кытаанах доруобуйаны, үлэҕэ, спорка сататтан-сатаан ситиһиилэри.

Карл Маркс аатынан совхоз администрацията.

х х х

Күндү дьүөгэбитин КРОННИКОВА Мария Даниловнаны үйэ анардаах юбилейынан, үөрэн-көтөн туран, эҕэрдэлиибит. Үлэ, эйэҕэс саная аргыстаһан, аймах-билэ дьонуҥ алгыстарынан, умнуллубат эдэр саас доҕотторуҥнан армыллаҥнан кууруттун олох үөһүгэр олор, сырыт.

Любовь, Иван Барашковтар, Клара, Иван Сивцевтэр, Любовь, Иван Ноевтар.

Кырыачаан кыһыылаан оҥуордара.

Ю. Белозеров фотота.
(ССТА фотохрониката).

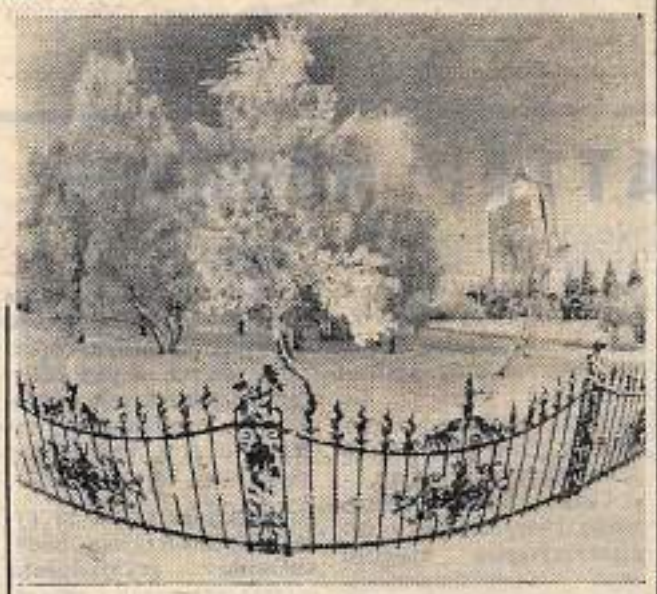

БИЛЛЭРИИЛЭР

Республикатааҕы ТЭК Чурапчытааҕы участастаагар **кочегардар** наадалар. Оттук сезонун кэмигэр киниилэр ыйдааҕы орто хамнастара 1000—1500 солкуобай. сайыҥҥы кэмпэ күүгүнэн хааччахтаммат уопуускаһан тыһаныахтарын сөп. Үлэҕэ киирбиттэр үүтүнэн, үлэҕэ аналлаах таҥаһынан, оттуккa чоҕуһан хааччыллаллар. Маны таһынан аһылык сорох көрүҥнэригэр эбии чэпчэтиилэр бэриллэллэр.

Үлэҕэ киириэхтэрин баҕалаахтар начальник И. П. Тимофеевы көрсөн эбэтэр 21-090 телефонунан билсиэхтэрин сөп.

Сельсовет исполкома.

Кугас маҥнаас, түөрт атаҕа чулкулаах, саныгар дьураа курдук маҕаһыаах, хаҥас нулгаабар обо быһыы бэлиэлээх обус ыырэй сүттэ. Ким булбут 21-791 телефоҥҥа Толстоухов Павел Егоровичка биллэриҥ.

Чурапчы орто оскуолатыгар 1986 сыллаахха Дьячковскай Николай Николаевич аатыгар бэриллибит ВЛ сериялаах 328928 №-дээх аттестат сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

КАБЕЛЬ ЛИНИЯТЫН ХАРЫСТААҤ

ССРС Министрдэрин Советын 1969 сыл от ыйын 22 күнүнээҕи 567 №-дээх уураахтаныан бигэргэтиллибит «Сибээс линиилэрин харыстааһын быраабылаларыгар» сөп түбэһиннэрэн, кабельнай линиялар трассалара «охраннай зона» диэн аатталлаллар.

Биһиэхэ бөҕүөлэк таһыгар киниилэр аналлаах остуолбаларынан, оттон бөҕүөлэк иһиэн аҕар линиялар техническэй документациянан быһаарыллаллар.

ЛТС суругунан көҥүлэ суох уонна кини представителин ыҥырбакка эрэ кабельнай линия охраннай зонатыгар сир үлэлэрин ыытыы бобуллар.

Үлэ саҕаланыан иннинэ 3 №-дээх ЛТС представителин кытта бу линия аҕар трассатын чуолкайдаан. Кабель трассатыгар ыытыллар үлэлэр иликэн эрэ толоруллаллар.

Өйдөөҥ, шоссейнай суолларга, совхозтар уонна предприятиелар хабар сирдэригэр соччо диринэ суохтук кабельнай линиялар сыталларын. Линияларыттан 2000-са диэри вольтаах күүрүү бэриллэр. Ол олохго кутталлаах.

Кабель линиятын алдьатыы сокуонунан ирдэнэр: «Сэрэтии киинискэтин» ылан баран үлэни быһаччы толороччу механизатор бэйэтин дьалаҕайыттан алдьаттаҕына эбэтэр үлэни ыыттарар тэриллэ, совхоз салайааччылара механизатордары «Сэрэтии киинискэтэ» суох охраннай зона аттыгар үлэҕэ ыытан кабель линиятын алдьаттардахтарына.

Сибээс кабельнай линиятын харыстааһын быраабылатын тутуһуҥ!

3 №-дээх ЛТС АДМИНИСТРАЦИЯТА.

Таптыыр ийэбит, эбэбит Герой-ийэ, үлэ ветерана

ФИЛИППОВА
Мария Алексеевна

үһүн ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн бэкэҥиньик оҕолоруттар, сиэннэриттэр дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Чакыр сельсоветын президиума, Чакыр арендная предприятиетын бырабылыанньата, Чакыр орто оскуолатын коллектива уонна дьахтар комитета Герой-ийэ, үлэ ветерана

ФИЛИППОВА
Мария Алексеевна

үһүн ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн бэкэҥиньик оҕолоруттар, сиэннэриттэр дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Ис дьыала оройуоннаағы отделын коллектива милиция сотрудниган Филиппов Алексей Васильевичка таптыыр ийэтэ

ФИЛИППОВА
Мария Алексеевна

өлбүтүнэн дириҥ кутурҕанын биллэрэр.

Райсовет аппаратын коллектива урукку бэйэтин үлэһитигар, сэриигэ уонна үлэ ветераннарын оройуоннаағы совета Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааһар Верховцев Василий Васильевичка таптаһаах уола

АЛЕКСАНДР

эдэр саһыгар хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох»—районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4140.

ЗАКАЗ № 122.

Чурапчинская районная типография Госкомиздата Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».